

NĚKTERÉ OTÁZKY ROZVOJE MLÉČNÉHO PODKOMPLEXU V PODMÍNKÁCH REFORMY ZEMĚDĚLSTVÍ NA UKRAJINĚ

Hubeny J., Tryňko R.

Lvovský státní zemědělský institut. Ukrajina

Anotace:

Postup transformace podniků zaměřených na výrobu mléka na Ukrajině. Postavení sovchozů, kolchozů a vznikajících akciových společností. Role soukromého sektoru ve výrobě. Monopolní postavení zpracovatelských podniků.

Summary:

Transformation process of milk - production - oriented enterprises at Ukraina. Position of state - farms, collective - farms and the originating joint - stock companies. Role of private sector in production. The monopoly position of processing industry.

Klíčová slova:

výroba mléka, transformace kolchozů. transformace státních podniků, zpracovatelské podniky, monopol

Key words:

milk production, collective - farms transformation, state - farms transformation, processing industry enterprises, monopoly

Mléčný podkomplex je jednou z důležitých součástí potravinářského komplexu, kterou charakterizuje velká dynamičnost a relativně vysoká rychlost obratu kapitálu. Úkoly, které řeší mléčný podkomplex v podmínkách současné sociálně ekonomické situace na Ukrajině, mají výrazný dopad v sociálně politické oblasti.

V ukrajinském zemědělství probíhají v současné době procesy podmíněné transformací postsocialistické ekonomiky na ekonomiku tržního typu. Tyto změny nacházejí svůj odraz také v rozvoji mléčného podkomplexu.

V období socialistické, plánovité ekonomiky byla výroba mléka zkoncentrována v kolchozech /sovětský typ družstva/ a sovchozech /státní statek/ a to v určitých surovinových zónách podniků mléčného průmyslu. V závislosti na regionálních zvláštnostech tvořil podíl těchto výrobců od 65 do 90 % celkové výroby mléka. Zbylé množství mléka bylo vyráběno občany na hospodářstvih záhumenkového typu a podpůrnou zemědělskou aktivitou průmyslových závodů. V souvislosti s přechodem ke smíšené, mnohosektorové /z hlediska vlastnických vztahů/ ekonomice procházejí stávající výrobci mléka procesem transformace do jiných forem, které více vyhovují tržní ekonomice.

Státní podniky - sovchozy - získávají větší hospodářskou samostatnost a jejich pracovníci prostřednictvím pronájmů postupně uskutečňují výkup jejich vlastnictví. Perspektivní formou organizace těchto výrobních jednotek se mohou stát hospodářská sdružení, s jejichž vytvořením již počítá zákonodárství země. Menší sovchozy mohou být privatizovány nebo se přetransformovat na družstva.

Složitější ekonomické procesy probíhají v kolchozně družstevním sektoru zemědělské ekonomiky. Mnohé velké kolchozy prošly bolestným procesem drobení. Jenom v důsledku tohoto procesu se výrazně snížila výroba mléka, protože se zhoršila krmivová základna a snížily stavy skotu. Už v této první fázi se snížila výroba mléka o 15 až 25 %.

Druhou etapou transformace kolchozů bylo rozdělení základních prostředků mezi jednotlivé členy, a to podle principu proporcionálního vyplacením mzdám za celé období existence kolchozu. V některých případech bylo toto období ohraničeno obdobím obnovy základních prostředků, t.j. posledními 20ti-30ti lety. Přestože tento princip byl dosti formálním, umožnil prakticky každému členu kolchozu stát se soukromě hospodařícím rolníkem, pokud o to projevil zájem. Ovšem v e výrobě mléka, s jejími velkými výrobními komplexy, farmami a odpovídající infrastrukturou by mohlo takové dělení přivést k ještě většímu poklesu výroby mléka a zhoršení technologických parametrů. Proto se předpokládá, že se podaří stabilizovat výrobu mléka a vybudovat reálnou základnu pro budoucí privatizaci vytvořením společenství rolnických hospodářství na bázi bývalých "mléčných" kolchozů /ukrajinsky - spilok seljanskich gospodarstv/, akciových společností i družstev.

Stále vzrůstající roli ve výrobě mléka nyní hrají soukromé hospodářství a to jak záhumenkového typu tak soukromě hospodařící rolníci. Tak např. ve Lvovské oblasti vyrábí tento soukromý sektor již přibližně 50% z celkového množství mléka. Přitom je třeba připomenout, že soukromě hospodařící rolníci začínají nejprve rostlinnou výrobou, takže lze předpokládat, že jejich podíl na výrobě mléka po určité době ještě vzroste.

S ohledem na změny, které probíhají jak ve sféře výroby mléka, tak i s ohledem na celkovou reformu ekonomiky, jsou nezbytné podstatné změny vztahů mezi výrobcí mléka a podniky zpracovatelského průmyslu.

Zpracovatelské podniky mají fakticky monopolní postavení. Jsou ve značné míře ve vlastnictví státu a fungují v rámci státních zakázek, které dosahují i 100% vyrobeného mléka. Pouze několik zpracovatelských podniků bylo zčásti vykoupeno pracovními kolektivy. Tato ve své podstatě unikátní situace je z ekonomického hlediska nenormální a neodpovídá novým podmínkám hospodaření. Již nyní je jasné, že tato situace odporuje rozvoji mléčného podkomplexu, neboť umožňu@LH 6

je neproporcionální rozdělování ekonomického efektu.

Zkušenost většiny evropských zemí ukazuje, že nejrationálnější cestou ke zlepšení výrobních vztahů v mléčném podkomplexu se může stát výrobně odbytová kooperace. Vytvoření takových družstevních organizací na bázi současných státních podniků zpracovávajících mléko umožní výrazně zlepšit situaci na stále ještě deficitním trhu mléka a mléčných výrobků a zastavit pokles jejich výroby. Zároveň to umožní státu postupně odbourat značné dotace cen mléčných produktů. Jenom v r.1993 představovaly státní dotace 33-42% realizované ceny.

Proto zkušenost utváření a rozvoje výrobních a odbytových družstev, soukromého podnikání v evropských zemích, Českou republiku nevyjímaje, představuje pro nás objekt zvláštního zájmu a

to jak ve výzkumné činnosti tak i v praktickém vývoji zemědělství na Ukrajině, pro který počítáme s využitím těchto zkušeností s přihlédnutím ke zvláštnostem naší národní ekonomiky.